

د کتر شاکری، عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبایی مطرح کرد

تیغ فعالیت‌های نامولد برگردن اقتصاد ایران

در روز‌هایی که بحث بر سر برنامه ششم داغ است، کشور با معضلات بسیاری مواجه است. نرخ سود حقیقی بالا با وجود رکود گسترده یکی از بزرگ‌ترین این مشکلات است. برای پاسخ به این سوال به سراغ دکتر شاکری، عضو هیات علمی دانشگاه علامه طباطبایی رفتیم. گفت و گوی کوتاه با دکتر شاکری درباره برنامه ششم توسعه در حاشیه همایش «بهبود فضای کسب و کار» اتاق بازرگانی، ناتمام ماند.

مقرر شد که روز بعد در محل اقامت دکتر، گفت و گورا ادامه دهیم که به علت کسالت ایشان محقق نشد. اخلاق نیکوی جناب دکتر شاکری سبب شد تا برخی از سوالات برای ایشان ارسال شود و ایشان پاسخ‌های خود را برای ما ارسال کنند. سوالات به دو دسته «ناظر به مسائل کوتاه مدت» و «ناظر به مسائل بلند مدت» تقسیم شدند که دکتر شاکری با توجه به محدودیت زمانی به سوالات ناظر به مسائل کوتاه مدت پاسخ دادند. سوالات و پاسخ‌ها را با هم می‌خوانیم:

سوال اول به موضوع نرخ سود در نظام بانکی

کشور مربوط می‌باشد. پس از کاهش نرخ تورم در دو سال اخیر، نرخ سود واقعی نه تنها مثبت شد، بلکه فاصله‌ای ۶ درصدی با نرخ سود سپرده‌ها و اختلافی بیشتر از ۱۰ درصد در مورد نرخ سود تسهیلات ایجاد کرده است. بالا بودن نرخ سود تسهیلات و وجود رکود شدید در کشور پارادوکسی ایجاد کرده است که

غالب اقتصاددانان حکم به کاهش نرخ سود می‌دهند. اما در این نوع تحلیل‌ها، غالباً نقش بانک‌ها به عنوان کارگزار عقلایی نادیده گرفته می‌شود. در بررسی نظام انگیزشی بانک‌ها باید گفت که به دلیل رکود اقتصادی و کاهش سطح مراودات اقتصادی، بانک‌ها با مشکل کمبود نقدینگی مواجه شده‌اند. بانک‌ها که این شرایط را موقتی می‌دانند، به هر دستاویزی متوسل می‌شوند تا با جذب سپرده، نقدینگی مورد نیاز را برای پاسخگویی به سپرده‌گذاران قبلی داشته باشند. بنابراین، این انگیزه بانک‌ها سبب می‌شود که هرگونه تغییر دستوری

نرخ سود بانکی عملیاتی نشود. نمونه بارز اثرگذاری این نظام انگیزشی، عمل نکردن بانک‌ها به توافق خود برای کاهش ۲ درصدی نرخ سود بانکی در بهار امسال بود. به طور خلاصه، کاهش نرخ سود بانکی برای خروج از رکود

ضروری است اما نظام بانکی به دلیل کمبود نقدینگی مانع این اتفاق می‌شود. چاره چیست؟ طبیعتاً نقش هر یک از نهاد‌های تأثیرگذار نظیر بانک مرکزی مهم خواهد بود. نظر شما در این باره چیست؟

در مورد نرخ سود بانکی بحث‌های زیادی وجود دارد. در مقدمه باید عرض کنم که در اقتصاد کلاسیک نرخ بهره ترجمان نرخ بازدهی است. ویکسل هم نرخ بهره طبیعی را متوسط نرخ بازدهی سرمایه تعبیر می‌کند.

چطور آقایان ادعا می‌کنند بانکداری بدون ربا برقرار است و در مورد نرخ سود بانکی این همه دعوا برپاست

نکته دیگر این است که در بانکداری بدون ربا اساساً در عقود مشارکتی باید نرخ سود بانکی از ترازنامه بانک‌ها و از

خرید و فروش سکه و ارز و زمین و مسکن و فعالیت‌های سوداگرانه کاربانک‌هانیست.

بانک‌ها باید تسهیل‌کننده تزریق پس‌اندازهای جامعه به بخش‌های مولد باشند نه ترویج و گسترش فعالیت‌های نامولد

سود باید کدام نرخ سود با رونق بخش تولید سازگار است و گرنه در سال ۹۱ که اقتصاد رکودمنفی ۶ درصد را تجربه کرد بازار فعالیت‌های نامولد داغ بود و حتی بانک‌ها از ناحیه مراد به این فعالیت‌ها طبق آمار آرایه شده به بورس اوراق بهادار سودهای بسیار بالایی را تجربه کردند. لذا بازدهی‌های بالای بخش نامولد در دهه اخیر موجب شد بانک‌های خصوصی سپرده‌های مردم را جذب نموده و بانرخ‌های بالا به این بخش تزریق کنند درحالی‌که این نرخ‌ها با بازدهی فعالیت‌های مولد همخوانی نداشت. ۱۰۷ برابر شدن قیمت زمین در فاصله ۱۳۷۲ تا ۱۳۹۳ با وجود ۵۴ برابر شدن شاخص قیمت‌ها در این مورد به خوبی بخشی از این معمارارمزگشایی می‌کند.

لذا بحث ما این است که برای برون رفت از رکود و شتاب دادن به رشد باید نرخ سودی رایج کرد که بانرخ بازدهی‌های حقیقی سازگار باشد.

در چند سال اخیر بسیاری از بنگاه‌های کوچک سرمایه

خود را تبدیل به پول کرده‌اند و در بانک‌ها سپرده‌گذاری

کرده‌اند. جالب است که دولت جدید که با اقبال عمومی

مواجه بود و فضای آرام‌تر و مطمئن‌تری در اقتصاد ایجاد

کرد به جای انجام دادن کارهای مبنایی برای رشد به این

استدلال که نرخ سود از نرخ تورم پایین‌تر است حدود ۱۰

الی ۱۲ درصد به سود تسهیلات اضافه کرد. وقتی هم

ناحیه بازدهی فعالیت‌های مالی مولد تعیین شود. چطور آقایان ادعا می‌کنند بانکداری بدون ربا برقرار است و در مورد نرخ سود بانکی این همه دعوا و مجادله برپاست.

سازوکار پولی ما به هر چیزی شبیه است جز به سازوکار بازار رقابتی

نکته مقدماتی دیگری که باید به آن توجه کرد آن است که

آیا وقتی که تراکش کارت اعتباری حدود ۳ برابر GNP

(تولید ناخالص ملی) است (در فرانسه ۲۷ درصد

GNP است) و بیش از یک میلیون و ۵۰۰ هزار میلیارد

تومان چک در سال مبادله می‌شود و موسسات اعتباری

خصوصی مجاز و غیر مجاز فعالیت‌های شفاف ندارند

وقتی در فاصله زمانی ۱۳۵۲ تا ۱۳۹۴ در سال‌های

زیادی جمع نرخ تورم و رشد تولید از نقدینگی بسیار کمتر

است نمی‌توان ادعا کرد که بازار رقابتی پول در اقتصاد

ایران برقرار است و نرخ باید از درون آن استخراج شود.

این سازوکار پولی به هر چیزی شبیه است جز به سازوکار

بازار رقابتی.

در مورد نرخ سود و تعیین آن موانع زیادی وجود دارد:

اولاً فعالیت‌ها در اقتصاد ایران دو قطبی شده است مولد

و نامولد.

فعالیت‌های مولد کم‌بازده و پرتعهدند و فعالیت‌های

نامولد پر بازده، بی‌خاصیت و کم‌تعهد لذا در تعیین نرخ

بیکاری چاره‌ای اندیشید. اینکه بانک‌ها چه وضعیتی

تورم بیش از ۲۰ درصد کاهش یافت تنها ۲ درصد نرخ سود

را کاهش داد (آن‌هم اگر اجرا شده باشد).

بحث ما این است که این نرخ‌های سود در دو سال گذشته

و اساساً عملکرد نظام بانکی در دهه اخیر از عوامل عمده

رکود کنونی هستند. خرید و فروش سکه و ارز و زمین و

مسکن و فعالیت‌های حجیم سوداگرانه روی آنها کاربانک

ها نیست. بانک‌ها باید تسهیل‌کننده تزریق پس‌انداز

های جامعه به بخش‌های مولد باشند نه ترویج و گسترش

فعالیت‌های نامولد. در هر صورت در شرایط کنونی با این

نرخ‌های سود نمی‌توان به رشد تولید دست یافت و برای

بیکاری چاره‌ای اندیشید. اینکه بانک‌ها چه وضعیتی

زمان چانه‌زنی‌های دس‌تمزدی، نمایندگان کارگری باید تابع مطلوبیت تمام کارگران اعم از بیکاران و صاحبان شغل را حد اکثر کنند یا فقط به مطلوبیت صاحبان شغل توجه داشته باشند؟ سوال بعد اینکه سازمان تامین اجتماعی به عنوان نفع‌برنده از افزایش قیمت (سهم ثابت از دستمزد پرداختی) تا چه اندازه در این زیاد شدن نرخ دستمزد نقش دارد؟

در مورد تحلیل دستمزد‌ها هم يك معما وجود دارد. اولاً در کشور‌های پیشرفته سهم هزینه نیروی کار بسیار بیشتر از ایران است. کارگران رسمی ما با وجود تعدیل دستمزد هایشان نسبت به تورم از قدرت خرید کافی برخوردار نیستند و وضعیتشان شاید با کارگران بعضی کشور‌های همسایه هم قابل مقایسه نباشد.

■ **مسئله افزایش نرخ ربا بالا بردن دستمزد‌ها در شرایط**

کارگرمی‌نالد، کارفرما واقعاً مشکل دارد، دولت هم کیسه‌اش خالی است و همه این‌نداری‌ها به خاطر بهره‌مندی عوامل نامولد مزاحم از درآمدهای فراوان است و باید به‌طور اساسی برای آن‌فکری کرد

رکودی وضعیت بنگاه‌ها را بدتر می‌کند

اما از طرف دیگر بنگاه‌ها هم دچار مشکل هستند و آنها هم

درآمد و فروش و قیمت‌های عمده‌فروشی محصولاتشان

با تورم تعدیل نمی‌شود. در اقتصاد ما یک بخش نامولد

قوی وجود دارد که درآمدهای کلان به دست می‌آورد و

تصاحب بخش زیادی از درآمد‌ها توسط فعالان نامولد و

مزاحم به منزله این است که وقتی یک تولید ملی توسط

عوامل مولد آماده بهره‌برداری می‌شود بخش زیادی از آن

توسط عوامل نامولد برداشت و تصاحب می‌شود و بقیه آن

باید به صورت سود، دستمزد و اجاره و مالیات میان عوامل

واقعی تولید توزیع شود لذا مشاهده می‌کنیم کارگرمی

نالد، کارفرما واقعاً مشکل دارد، دولت هم کیسه‌اش خالی

است و همه این‌نداری‌ها به خاطر بهره‌مندی عوامل

نامولد مزاحم از درآمد‌های فراوان است و باید به طور

اساسی برای آن‌فکری کرد. مسلماً افزایش ربا بالا بردن

دستمزد‌ها در شرایط رکودی وضعیت بنگاه‌ها را بدتر می‌

کند. لذا به نظر می‌رسد با وجود یک بخش نامولد گسترده

در اقتصاد، تعدیل متغیر هانسیب به تورم کار آسانی نیست

بنابراین باید کاری کرد که تورم به طور متناسب به صفر

نزدیک شود که البته این هم کار آسانی نیست.

سال 2016 شما را به کجا می‌برد؟

با حداقل 17,196,457.5 ریال* به سراسر جهان سفر کنید.

بلیط خود را برای سفر به بیش از 140 مقصد در سراسر جهان، تا 18 ژانویه 2016 رزرو کنید. مهلت سفرها تا 30 نوامبر 2016 است.

اکونومی کلاس با حداقل 17,196,457.5 ریال*

بیزنس کلاس با حداقل 47,249,572.5 ریال*

emirates.com/ir

اکثر هواپیماهای A380 امارات مجهز به اینترنت وای‌فای رایگان تا 10 مگابایت می‌باشند.

*شرایط و مقررات معمول می‌گردد. مهلت صدور بلیط از 5 ژانویه تا 18 ژانویه 2016 برای مسافرت از 15 ژانویه تا 15 ژوئن 2016 میباشد.